

עלון מס' 8 (1277) (שנה שלוש וחמש)

ענג שבת

פרשת בא - בשלח

יוצא לאור ע"י העמותה להשרשת ערכים יהודיים לאומיים
ט' בשבט ה'תשפ"א (22.01.2021) | עילוי נשמת מרת רבקה יעקב ע"ה בת ר' יעקב ושמחה ז"ל, נפטרה ב-כ"ז בתמוז תש"ף

מועדי השבת בא

ערב"ש מוצ"ש	יום	י-ם
17.44	16.29	י-ם
17.45	16.43	ת"א
17.43	16.33	ח'פה
17.47	16.47	ב"ש
17.45	16.40	אילת

זמני היום והלילות היומיים:

מזבזת בא - יום ו'	אופק ת"א
עלות השחר	5.03 - 5.05
זמן הנחת תפילין	5.47 - 5.50
הנץ החמה (מישור)	6.37 - 6.40
הנץ החמה (הנראה)	6.42 - 6.45
ס"ז ק"ש מנ"א	8.28 - 8.29
ס"ז ק"ש הגר"א	9.14 - 9.15
צאת היום	11.54 - 11.53
מנחה גדולה	12.25 - 12.23
שקיעת החמה	17.11 - 17.06
צאת הכוכבים ב'	18.01 - 17.56

דף יומי: פסחים סג - סט

מועדי השבת בשלח

ערב"ש מוצ"ש	יום	י-ם
17.50	16.35	י-ם
17.51	16.49	ת"א
17.49	16.39	ח'פה
17.53	16.53	ב"ש
17.51	16.46	אילת

זמני היום והלילות היומיים:

מזבזת בשלח - יום ו'	אופק ת"א
עלות השחר	4.59 - 5.03
זמן הנחת תפילין	5.42 - 5.46
הנץ החמה (מישור)	6.32 - 6.36
הנץ החמה (הנראה)	6.37 - 6.41
ס"ז ק"ש מנ"א	8.27 - 8.28
ס"ז ק"ש הגר"א	9.12 - 9.13
צאת היום	11.55 - 11.54
מנחה גדולה	12.25 - 12.25
שקיעת החמה	17.18 - 17.12
צאת הכוכבים ב'	18.08 - 18.02

דף יומי: פסחים ע - עו

את העלון ניתן למצוא בפייסבוק תחת השם: "ענג שבת"
את העלון ניתן למצוא באתר www.yeshiva.org.il
וגם באתר מורשת בקטגוריית עלוני שבת www.moreshet.co.il "מיידיע יהודי"

יו"ר העמותה והעורך עו"ד שמואל כהן
כתובת: רח' בלוק 3, ת"א
טל: 03-5234063, פקס: 03-5234054
דוא"ל: smuladv@netvision.net.il

העלון מוקדש לזכר ולע"נ
יצחק שלמה בן גרשון הלוי **לדרהנדלר** ז"ל
נפטר ב-י"ח בשבט תשס"ח.
יהי זכרו ברוך!

ערברב

בדבר תורה זה אבקש לסקור מספר פירושים אפשריים, ופחות מוכרים, לאותו "ערב רב" שעלה עם ישראל ממצרים, וכפי שנאמר "וְגַם-עָרַב רַב עִלָּה אֶתֶם" (שמות יב, לח). הפרשנים לדורותיהם נתחבטו רבות בפירוש המונח היחידאי "ערב רב" ומשמעותו. הפירוש הידוע ביותר הוא זה של רש"י הטוען כי: פירוש "ערב רב" - "תערובת אומות של גרים" שנספחו על עם ישראל או כגרי צדק או כגרי תושב. ניתן לפרש כי המונח "ערב רב" יסודו אכן בעירוב, אולם לא בגרים עסקינו, אלא בבני עמים אחרים (ככל הנראה מצריים) שהתחתנו בעם ישראל. כך עולה לכאורה מספר נחמיה (ג, ג) "וַיְהִי, כְּשֶׁמָעַם אֶת-הַתּוֹרָה וַיַּבְדִּילוּ כָל-עָרַב מִיִּשְׂרָאֵל", המתייחס באופן מפורש להבדלת הנשים הנוכריות מנישואי תערובת. כך עולה גם מפירושו של שד"ל שכותב על בסיס אותו פסוק בנחמיה: "ע"כ נ"ל כי ערב רב זה היה מעורב עמהם מלפנים והם מצרים שנשאו ישראליות ומצריות שנישאו לישראלים". פירוש זה יכול אולי להסביר את מוצאו של המקלל עליו נאמר: "וַיֵּצֵא בֶן אִשָּׁה יִשְׂרָאֵלִית וְהוּא בֶן אִישׁ מִצְרִי בְתוּךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְנֹץ בַּמִּחְנֶה בֶן הַיִּשְׂרָאֵלִית וְאִישׁ הַיִּשְׂרָאֵלִי (ויקרא כד, ?).

פירוש נוסף הוצע לאחרונה ע"י ישראל קנוהל. לדבריו, "ערב רב" פירושו יחידה צבאית של שכירי חרב, כפי שמשתקף במונח האשורי "אורבי" (urbi). חיזוק לפירוש זה מתקבל מן ההקבלה לפסוק שבא לפניו: "וַיִּסְעוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִרְעַמְסֵס סִפְתָּה פֶּשֶׁשׁ מֵאוֹת אֶלְף רְגֵלֵי הַגְּבָרִים לְבַד מְטָף" (שמות יב, לו). כפי שמציין קנוהל, המונח "רגלי" מופיע במקרא עשר פעמים, פעמיים בהקשר של יציאת מצרים, ושמונה פעמים בהקשר צבאי-מלחמתי מובהק. "רגלי" מציין למעשה חיל רגלים במובחן מחיל פרשים או מרכבות. הכתוב מתאר אפוא שתי יחידות צבאיות שעלו ממצרים זו לצד זו: שש מאות אלף רגלי מבני ישראל, ולצידם שכירי חרב זרים. לחילופין, במקום לקרוא את המונח "ערב רב" לצד המונח "רגלי" שבא לפניו, ניתן לקרוא את המונח לאור מה שבא מייד אחריו. "וְגַם-עָרַב רַב, עִלָּה אֶתֶם, וַיֵּצֵא וַבְּקָה, מִקְּנֶה כֶבֶד מֵאֵד" (שמות יב, לח). "ערב רב" ניתן להתפרש אפוא כמו במכת ה"ערו"ב" בפרשת וארא, במובן של תערובת בעלי חיים. אין הכרח לפרש "ערו"ב" דווקא במובן של חיות טרף, וייתכן כי מדובר דווקא בחיות האוכלות את יבול הארץ, וכפי שנאמר: "וַיָּבֵא עָרַב כֶּבֶד בֵּיתָה פְרֵעָה וַבֵּית עֶבְדֵי וַבְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם תִּשְׁחַת הָאֶרֶץ מִפְּנֵי הָעָרַב" (שמות ח, כ).

לבסוף, נזכיר את תרגום אונקלוס הרואה במונח "ערב רב" מילה אחת, שבאמצעותה הוא מתרגם את המילה "אספסוף" (במדבר יא, ד). הדברים מובאים בתוספת נופך ע"י שד"ל: "הנה תרגום האספסוף - ערברבין, וכן כאן בספר השמונים 'וגם ערברב עלה אתם' מלה אחת, ולפי זה תהיה המלה כפולה כמו ירקק אדמדם... והוא ממש כמלת אספסוף". לדברי שד"ל, "ערברב" היא מילה אחת, בעלת סיומת כפולה, ממש כמו המילה "אספסוף", ושני המונחים נתכוונו לדבר אחד, אלו שנתערבו בישראל ונאספו עליהם או לחילופין אלו שנאספו ונתערבו מעמם שונים. את הסיימת הכפולה בשני המונחים "ערברב" ו"אספסוף" ניתן אולי להסביר כצורת גנאי למונחים השגורים "ערב" ו"אסף".

הרב ד"ר ישי קיל, ירושלים.

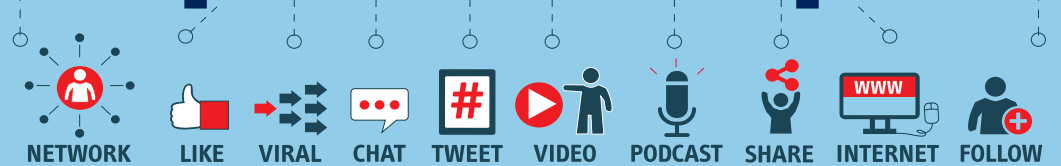
העלון מוקדש לזכר ולע"נ
ישראלה (אלה) בת גרשון הוטור ז"ל,
נפטרה ב-כ"ב בשבט תשע"ב.
יהי זכרה ברוך!

העלון מוקדש לזכר ולע"נ
נעמי מר ז"ל,
נפטרה ב-י"ט בשבט תש"נ.
יהי זכרה ברוך!

העלון מוקדש לזכר ולע"נ וסבינו
יעקב יוסף שמעון בן אליהו חיים כהן ז"ל,
נפטר ב-י"ח בשבט תש"ע.
יהי זכרו ברוך!

העלון מוקדש לזכר ולע"נ
אלתר יוסף בן זאב מאירוביץ ז"ל,
נפטר ב-י"א בשבט תשל"ז.
יהי זכרו ברוך!

קידום העסק

חבילת פרסום ושיווק משולבת

בניית אתר אינטרנט, בניית דף פייסבוק עסקי, קידום אורגני וממומן בגוגל, קידום ממומן בפייסבוק, פרסום ומודעות בעלון
*ניתן להזמין חלק מהחבילה

התקשרו לקבלת הצעה משתלמת

שלומי: **054-6695400**
054-4567571

חגואל שפיצברג
פתרונות מיתוג, שיווק ופרסום

ענג שבת

אימונים אישיים
כושר גופני, TRX, אגרוף, קרב מגע והגנה עצמית
האימונים מתבצעים בקירבת בית הלקוח בכל גוש דן
בנהלת שלומי חגואל
חגורה שחורה - דאן 3
לחימה משולבת (MMA)
לשאלות ותאום אימון:
054-6695400
חבילת אימונים 4
400
אימון יחיד
150

המומחים לאיטום ושיפוץ בניינים
איטום וצביעת קירות חיצוניים, טיח, תפרים, סדקים.
איטום גגות והתקנת מרזבים.
עבודה ללא פיגומים (סנפלינג)
עבודה מקצועית ויסודית
כולל אחריות מלאה
052-4012533

שבת פרשת בא

הפטרה: "הדבר אשר דבר ה' " (ירמיהו מו, ג). הנוהגים לפי הרמב"ם: "משא מצרים" (ישעיהו יט, א-כח).

יום רביעי י"ד בשבט במנחה אין אומרים תחנון יום חמישי, ט"ו בשבט.

אין ביום זה לא איסור מלאכה, לא משתה ולא זכר בתפילה. אעפ"כ משנים בו משאר הימים, ונוהגים קצת יו"ט, ואין אומרים תחנון. אין מתענין בו אפי' חתן ביים חופתו. ואומרים א-ל ארץ אפים ולמנצח לפני ובא לציון (שולחן ערוך קלא, ו ובמשנה ברורה). אבל עובר לפני התיבה. לא מתענים בט"ו בשבט, גם לא חתן ביום חופתו. נוהגים לאכול מיני פרי אילנות מפירות ארץ ישראל.

ט"ו בשבט - ראש השנה לאילנות.

"ארבעה ראשי שנים הם: באחד בניסן ר"ה למלכים ולרגלים, באחד באלול ראש השנה למעשר בהמה, ר' אלעזר ורבי שמעון אומרים באחד בתשרי. באחד בתשרי ראש השנה לשנים ולשמיטין וליובלות לנטיעה ולירקות. באחד בשבט ראש השנה לאילן כדברי בית שמאי, בית הלל אומרים בחמשה עשר בו" (משנה ראש השנה כ, א). היום נוהגים בט"ו בשבט, לפי שיצאה בת קול ואמרה "הלכה כבית הלל" (גמ' ר"ה יד, ב).

ט"ו בשבט ראש השנה לענין מעשרות פירות האילן, שאין מעשרים מפירות שגדלו לפני כן על הפירות שגדלו אחר כך. וכן לענין ערלה ורבעי, נגמרת השנה בט"ו בשבט ולא באחד בתשרי. יש אומרים שגם לענין פירות שביעית, הפירות שחנטו עד טו בשבט של שנה שמינית, נחשבים כשל שמיטה.

אחד באלול, אחד בניסן וט"ו בשבט ימי חול רגילים. מדוע בט"ו בשבט עושים בו שינוי של קצת יו"ט? לפי שיש בו מעין שבח ארץ ישראל. ביום זה מתחדש כח האדמה שבארץ ישראל להניב תנובתה, להוציא פירותיה ולהראות שבחה של: "ארץ חטה ושעורה וגפן ותאנה ורמון, ארץ זית שמן ודבש" (דברים ח, ח).

שני דברים מבקש משה רבנו: "אעברה נא ואראה את הארץ הטובה". לעבור ולראות. זכות גדולה היא לחיות בארצנו, וזכות נוספת היא לראות את מעלותיה הגדולות. משה זכה לראות - "ויראהו ה' את כל הארץ...". אך לא זכה לעבור. אנוחנו שזוכים לחיות בארץ, רואים בעינינו כל יום את טובה ויופיה.

ברכה ראשונה ואחרונה על מאכל

חכמינו (גמרא ברכות ל"ה) הראו סתירה בין הפסוקים: מצד אחד כתוב: "לד' הארץ ומלואה" דהיינו שהארץ היא של ה' ומצד שני כתוב: "והארץ נתן לבני אדם" דהיינו שארץ היא לרשות האדם. על זה תירצו: "כאן קודם ברכה וכאן לאחר ברכה" דהיינו שלפני הברכה אין לאדם כל זכות ליהנות מארץ ואולם לאחר הברכה לבני אדם רשות הנאה בה. ובאמת זכות גדולה היא זו לברך בבורא עולם ולמצוא אותו קרוב אלינו בכל הנאה מעולמו.

ברכה ראשונה: שבעת המינים: חיטה, שעורה, גפן, תאנה, רימון, זית, תמר. את מצוות הביכורים צריך לקיים מפירות חשובים והם שבעת המינים. גם בברכות יש להן קדימות. קל לזכור סדר קדימות הברכות באמצעות ראשי תיבות: **מג"ע א"ש**. מוציא - מזונות, גפן, עץ, אדמה, שהכל.

דיני קדימה בשבעת המינים: המשנה ברכות (מ, ע"ב): "היו לפניו מינין הרבה, ר' יהודה אומר: אם יש ביניהן מין שבעה עליו הוא מברך. וחכמים אומרים: מברך על איזה מהן שירצה". לדעת הרמב"ם, מקדים בברכה את החביב (הלכות ברכות פרק ח הלכה ג). השולחן ערוך (סימן ריא) בסעיף א' פסק ששבעת המינים קודמים. בסעיף ב': אם הביאו לפניו פירות משבעת המינים והם נמצאים על השולחן ורוצה לאכול מכולם, הסדר לענין קדימה בברכות הוא: זית, תמר, ענבים או צימוקים, תאנה, רימון. וזה לא כסדרת הרמב"ם שמקדים בברכה את החביב. עוד הרבה פוסקים חולקים על הרמב"ם והם: בה"ג, ר' יונה, תוספות, ראב"ד, רשב"א, מרדכי, סמ"ג רא"ש וטור.

המוציא ומזונות - בברכות המוציא לחם מן הארץ ובורא מיני מזונות, הנאמרות על מיני מאפה העשויים מחמשת מיני הדגן -

חיטה ומשפחתה הכוסמת והשיפון, ושעורה ומשפחתה שיבולת השועל. כאשר מונחים על השולחן מיני מאפה, יש לברך על מין המאפה ורק לאחר מכן על הפירות האחרים. אם המאפה הוא לחם, חלה, לחמנייה או פיתה, יש לברך ברכת המוציא ורק לאחר מכן על הפירות. כאשר הפירות הם חלק מהסעודה, אין צורך לברך עליהם כלל, שכן ברכת המוציא מתייחסת לכל הסעודה ולא לפת בלבד ופוטרת את כל שאר המאכלים והמשקאות מחובת הברכה. אך אם הפירות אינם חלק מן הסעודה, יש לברך עליהם לאחר ברכת המוציא. יוצא דופן הוא היין, שברכת המוציא אינה פוטרת מלברך עליו את ברכת בורא פרי הגפן, עקב היותו המובחר שבמשקאות. **גפן** - בורא פרי הגפן - היא הברכה השלישית בחשיבותה, לאחר ברכת המוציא ומזונות. נתייחדה ליין, עקב היותו משקה מובחר ומשבעת המינים. כאשר על השולחן משקאות שונים, יש לברך תחילה בורא פרי הגפן, וברכה זו פוטרת את הברכה על שאר המשקים. אולם, ברכת בורא מיני מזונות קודמת לברכת בורא פרי הגפן.

כאשר עורכים קידוש בשבת, מברכים קודם על היין את ברכתו ורק לאחר מכן על הלחם או החלה. מטעם זה, בין השאר, נהוג לכסות את החלה בשעת הקידוש, שלא תתבייש, כביכול, מהשינוי שנעשה בסדר הברכות הרגיל בו איחרו את ברכתה לברכה על היין. **עץ** - ברכת בורא פרי העץ - הנאמרת על פירות האילן. גם לגביה קיימים דיני קדימה: כאשר פירות שבעת המינים מונחים על השולחן ביחד עם פירות אחרים מבטרה לאוכלם, יש לברך את ברכת בורא פרי העץ עליהם ובכך לפטור את הפירות האחרים. כאשר מונחים כמה פירות משבעת המינים, יש לברך על המין הראשון לפי סדר זה: (ובכך לפטור את האחרים מחובת הברכה): זית, תמר, גפן, תאנה, רימון. סדר זה נקבע לפי קרבתם של שמות הפירות למילה "**ארץ**" בפסוק "**ארץ** חיטה ושעורה וגפן ותאנה ורימון, **ארץ** זית שמן ודבש". רק אחר כך מגיעות הברכות על מאכלים שאינם משבעת המינים.

אדמה - בורא פרי האדמה, הנאמרת על ירקות ופירות חד-שנתיים כבננה.

שהכל - ברכת שהכל נהיה בדברו, הנאמרת על מוצרי מזון שאינם מן הצומח או שצורתם הטבעית כצומח שונתה ללא הכר.

ברכה אחרונה יש התייחסות מיוחדת לשבעת המינים. כאשר על לחם מברכים 4 ברכות של ברכת המזון, ועל שבעת המינים מברכים ברכה אחת מעין שלוש שמזכירה את עיקר עניני ברכת המזון, ועל כל שאר הפירות מברכים את הברכה הפשוטה יותר בורא נפשות.

שבת שירה פרשת בשלח

הפטרה: "ודבורה אשה בניהא" (שופטים ד, ד). הספרדים מתחילים: "ותשר דבורה" (שופטים ה, א).

עמידה ב"שירת הים"

השולחן ערוך (אורח חיים סימן קמו סעיף ד) כתב, ש"אין צריך לעמוד מעומד בעת שקורין בתורה". הרמ"א במקום הוסיף: "יש מחמירין ועומדין". במשנה ברורה (שם ס"ק יט) הביא פוסקים שהכריעו כדעת השולחן ערוך, שאין חובה לעמוד בשעת קריאת התורה, אך, יש בזה משום הידור.

כיום מקובל בציבור כן לעמוד בקריאות מסוימות - בקריאת עשרת הדיברות (דווקא לגבי קריאה זו חזקו דברי המעוררים על העמידה בה בלבד), בקריאת שירת הים, בתענית ציבור כשבעל הקריאה קורא י"ג מידות, וכן בסימני החומשים נוהגים לעמוד לקראת קריאת הפסוק האחרון של החומש. למעוררים על מנהג זה, טענה חזקה שהרי נראה כאילו קריאה שעומדים בה יש בה חשיבות יתירה, והרי אין מקום להעדיף חלק מסוים בתורה על פני שאר דברי התורה. וחז"ל אמרו דברים חמורים כלפי מי שמשבח שמועה אחת על פני שמועות אחרות, וכן אמרו (עירובין סד, א) "כל האומר שמועה זו נאה, וזו אינה נאה - מאבד הונה של תורה", ופירש רש"י הונה של תורה - "כבודו של תורה, וסופה להשתכח ממנו".

לכן, וכדי להמעיט מההבחנה בין קריאה לקריאה, מוטב לעמוד לפחות בכל העליה, שבה הפוסקים שנוהגים לעמוד בה. לגבי "שירת הים" בפרשת בשלח - יש לעמוד מתחילת הקריאה לרביעי ועד חמישי.

פנת הרמב"ם הבהיר

הרב אהרן טולידאנו
ראש מכון טולידאנו להצעת התורה במושגי הדור, חבר לשכת הרבנות ורב קהילה באפרת

קטעים נבחרים מס' 4 מתוך 'הרמב"ם הבהיר' בנושא השבת. **מטעמי מצוות השבת ותאוורן**

א. רבי שמשון רפאל הירש שחי במאה ה"ט כשיצאו הרפורמים לעולם, סיפק לנו טעם מאוד אקטואלי לאיסור מלאכה בשבת, הנוגע לתחושת הריבונות (ראה פירושו על התורה - יתרו, שמות כ, ט-י). הרפורמים טענו כי איסור מלאכה בשבת הוא לאפשר לאדם לנוח. לידם, גם הבערת אש היתה מלאכה קשה בימים ההם, שכן בני האדם היו צריכים לחכך אבנים בכוח גדול משך זמן רב עד שיצאו מהן ניצוצות. אך רבי שמשון רפאל הירש הוכיח להם כמה הם טועים. הלא כתוב במסכת ביצה שניתן להוציא אש מן המים (משנה ביצה ד, ז), כלומר ע"י כוס מלאה מים שמרכזת את קניי השמש על נעורת, והנעורת בוערת מיד. ללא שום טורח! אם כן טעם איסור מלאכה בשבת הוא טעם אחר, כמובא להלן.

ב. טעם ר"ש הירש לאיסור מלאכה בשבת: משך ששת ימי המעשה, האדם שולט על העולם, בכך שהוא משה אותו. ואפשר לשנות את העולם ע"י לחיצת כפתור. אפשר ע"י לחיצת כפתור להפעיל מנוף שנחש כמה טונות. שינוי העולם מחודר בתודעת האדם תחושה של עצמה, תחושה שהוא שולט על העולם, שהוא הריבון, ושוכח מי הריבון האמיתי: עקב כך, האדם רוצה לשלוט על זולתו, המעצמות רוצות לשלוט על אומות אחרות, ובני אדם מתנהגים כאילו הם אלהים ומשתייכים את העולם. הם שוכחים כי הם אורחיו כאן של הבורא, 'כי לי הארץ, כי גרים ותושבים אתם עמדי' (בהר, ויקרא כה, כג). מובן מאליו שהאדם חייב לשנות את העולם לצורך פרנסתו וקיומו. לכן השליטה על העולם הותרה לו במשך ששת ימי המעשה. אך נדרש ממנו פעם אחת בשבוע להשיב את השליטה לריבון האמיתי. וידוע בפסיכולוגיה כי היזכרון של האדם מחזיק מעמד שבעה ימים, וצריך שוב לרענן אותו.

א. מלאכה שאינו צריך לגופה

העושה מלאכה בשבת ואינו צריך לגופה, אף על פי כן הוא חייב עליה. כיצד? המכבה את הנר כדי לחסוך בשמן (או בשענה), או מחשב שמה תיבקר הצניצת המזחיקה את השמן והפתילה לרולקת - חייב. אף על פי שאין כוונתו למלאכת הפגמי הוא חייב, היות והוא מעונין בפגמי והתכוון אליו. וכן המפנה מפגע ('קוף') מרשות הרבים למרחק של ארבע אמות או יותר, או המכבה גחלת אש כדי שלא יזקוק בה רבים - חייב. ואף על פי שאינו צריך להעברה עצמה או לכבוי עצמו, וכל מטרותיו היא רק להרחיק ההזקק - הרי זה חייב; וכן הלכה בכל המקרים הדומים לזה (הרמב"ם הלכות שבת א, ז).

נציין כי במלאכה שאינו צריך לגופה, יש מחלוקת בין רבי יהודה ורבי שמעון, והרמב"ם פסק כרבי יהודה שחייב עליה. אבל הרבה מהראשונים חולקים על זה, וסבורים כרבי שמעון שפוטרו; אולם אסור מדרבנן, וכך פסק מרן (=שו"ע או"ח שטז, ח / שלד, כז).

ב. 'מתעסק' - לא אסרה תורה אלא מלאכת מחשבת

אמר רבותינו (בבלי כריתות י"ט; בבלי בבא קמא כז): 'מלאכת מחשבת אסרה תורה'. למשל, אם אדם התכוון לעשות פעולה אסורה, אך בפועל התבצעה פעולה אסורה אחרת, אין מחייבים אותו, היות ולא התממשה כוונתו המקורית. עיקרון זה למדנו ממלאכת המשכן שנסמך לה ענין השבת, שנאמר (ויקהל, שמות לה, א-ב): 'ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם, אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אתם. ששית ימים תעשה מלאכה, ו**ביום השביעי יהיה לכם קוש' שבת שבתון לה, כל העשה בו מלאכה יומת'.** מיד אחרי זה, התורה עוברת לענין בניית המשכן, ובהמשך הדברים נאמר (שם פסוקים ל-לג): 'ראו קרא ה' בשם בצלאל... וימלא אותו רוח אלהים בתחמה בתבונה ובעדעו וכלל מלאכה. **ולחשב מחשבתו לעשות בהם ובכסף ובנחשת... לעשות בכל מלאכת מחשבתו.** מכאן למדו שבתון לה, אם נעשתה מחשבתו של אדם במלאכה שיצאה מתחת ידו, הריהו נידון עליה, ואם לא נעשתה מחשבתו, הריהו פטור.

הכלל הוא: נתכוין לעשות דבר המותר ועשה דבר אחר, כגון שנתכוין לחתוך את התלוש וחתך את המחובר, אינו חייב כלום. וכן הלכה בכל המקרים הדומים לזה (הרמב"ם הלכות שבת א, ח). חפשו אותונו בגוגל. הקישו: **מכון טולידאנו** או בטל. 052-8682050

תורת המשא ומתן

גניבת דעת המצרים כדי לצאת ברכוש גדול

כבר מימי אברהם, התורה הדגישה את הקשר שבין כסף לבין היציאה ממצרים: "ויאמר לאברהם ידע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם...ואחרי כן יצאו ברכוש גדול". בפרשיות סיפור יציאת מצרים, קבלת כסף וזהב ביציאה ממצרים מוזכרת לא פחות מ-3 פעמים. מול הסנה, ד' הבטיח למשה "לא תלכו ריקם. וְשָׂאֵלָה אִשָּׁה מִשְׁכָּנֶתָּה וּמִגֵּרַת בֵּיתָהּ כָּלִי כֶסֶף וְכָלִי זָהָב..." בציווי למשה לפני מכת בכורות, ד' אמר למשה: 'דָּבָר נָא בְּאָזְנֵי הָעָם וְשָׂאֵלוּ אִישׁ מֵאֵת רַעְיוֹ וְאִשָּׁה מֵאֵת רַעֲיוֹתֶיהָ כָּלִי כֶסֶף וְכָלִי זָהָב'. בסיפור יציאת מצרים מופיע דיווח: "וַיָּבִי יִשְׂרָאֵל עִשׂוֹ כְּדָבָר מִשֶׁה וַיִּשְׂאֵלוּ מִמִּצְרַיִם כָּלִי כֶסֶף וְכָלִי זָהָב... וַיִּשְׂאֵלוּ וַיִּנְצְלוּ אֶת מִצְרַיִם". על פניו, נראה כי בני ישראל "עבדו" על המצרים. הם ביקשו לשאול כלי כסף וכלי זהב לשלושה ימים והמצרים הסכימו. כשהסכימו להשאיל את החפצים, המצרים לא ידעו שלבני ישראל אין כל כוונה לחזור למצרים או להחזיר את כלי הכסף וכלי זהב למצרים. כפי ששד"ל (שמות ג:כ"ב) כתב "אין ספק שהיה זה מעשה תחבולה, כי הם לא אמרו להם שלא לשוב עוד, אלא ללכת דרך שלשת ימים ולשוב..."

פרשני המקרא הציעו מספר אפשרויות כדי להצדיק התנהלות זו: אין רמאות בסיפור-- יש פרשנים כמו הרשב"ם שפרשו אחרת את מהות "העסקה". לפי הרשב"ם, לא הייתה השאלת כלים אלא "במתנה גמורה וחלוטה". רש"י הירש אף כתב כי "בשפת הדיבור גילגלים לפרש את תיבת "שאל" באופן מוטעה. היא מופיעה לפחות כמה מאות פעמים בתנ"ך, ומשמעותה כמעט תמיד "לתבוע", "לבקש", אך לא "לקחת בהשאלה".

גם אם "עבדנו עליהם", לקחנו את מה שמגיע לנו-- בדומה לפסוקי התורה המחייבים לתת מענק פרישה לעבד המשתחרר, כך גם הגיע תשלום דומה לבני ישראל. כפי שכתב רבנו חננאל "אין זה גניבת דעת שיעווה בה הקב"ה... שהייתה אצלם עבודת ישראל של מאתיים ועשר שנה".

פעולת ההשאלה בוצעה בניגוד לרצונם. הגמרא בברכות (דף ט:א) דנה בשאלה מי הכריח את מי ל"שאלו". לפי הגמרא, משה התבקש ל"שאלו" את כלי הכסף וכלי הזהב על מנת לוודא שהקב"ה לא יצא שקרן "לאותו צדיק", כלומר לאברהם אבינו. לפי בעל התורה תמימה, בני ישראל לא רצו לשאול את הכלים כי הם איבדו תאוות הכסף.

הרמאות "נוקתה": לפי הספורנו "אף על פי שתקבלו הכל מהם דרך השאלה, ותהיו חייבים להחזיר, הנה תקנו אחר כך את הכל בדין, ברדפם אחרים הלחם בכס ולשלו את שללכם".

הכל בידי שמים ואין מה לשאול שאלות-- כך סובר אבן עזרא: "ושאלה - ויש מתאוננים אומרים כי אבותינו גנבים היו. ואלה הלא יראו, כי מצוה גדולה היתה. ואין טעם לשאול למה, כי השם ברא הכל, והוא נתון עושר לכל מי שירצה, ויקחנו מידו ויתנונו לאחר. ואין זה רע, שהכל שלו הוא".

בין אם מדובר בשאלה שנעשתה במסגרת קבלת מתנה או בתשלום עבור שירותים שניתנו בעבר וביתר שאת אם מדובר בפעולה שנדרשנו לבצע, כפי ששד"ל שאל, "ואיך יצוה ה' מעשה רמיה?" לפי שד"ל, השאלת הכלים לא השפיע לרעה על בני ישראל. בעל התורה תמימה לא הסכים, ואף טען שסיפור השאלת כלי כסף וכלי זהב הביא את בני ישראל לחטוא בחטא העגל. לפי בעל תורה תמימה, כשמשנה הזכיר את "די זהב..." רמז משה לצויו זה, וכאומר הלא אתה בעצמך הבאת לידי כך? אם נקבל את הדעה לפיה השאלת כלי כסף וכלי זהב הביאה בסופו של דבר לחטא העגל, נראה כי לא כל האמצעים מותרים גם מול צד עוין.